

1953 Mind the gap

Når du som passasjer kjører med et tog inn på en jernbanestasjon, kommer det av og til fra lokfører en annonsering vedrørende kommende stoppested. Ved innkjørsel til Værnes stasjon, blir denne også gjentatt på engelsk, flott og korrekt, og til slutt ledsaget med følgende advarsel: «*Mind the gap*».

Det er ikke samsvar mellom perrongen og første trappetrinnet, til tross for at stoppestedet er bygget lenge etter at togene som stanser der oftest, ble satt inn på banen. De har kjørt der i en årrekke med de samme vognsettene. Likevel blir det et skummelt mellomrom. Folk har viklet foten ved den overraskende avstanden, noen sågar har falt. Derfor «*Mind the gap*». Samfunnet raser av sted, grunnplattformen ligger der og skal gi oss en trygg følelse som sitter både i mellomgulvet og i ryggmargen. Men toget og samfunnet må videre i sin higen etter ett eller annet. Det blir et misforhold. Dette må togpassasjerer bli minnet på hver gang: «*Mind the gap*». I overført betydning burde samfunnet også generelt fått denne advarselen: livets gap / mellomrom. Til slutt kommer skadene, smellet og det uunngåelige. Noen, eller noe, faller mellom eller utenfor. Hvorfor etableres det noe nytt som en vet fører til «gap», og som må kompenseres med en advarsel? Hvorfor tettes ikke hullene med en gang? Hvorfor er vi med på denne reisen? Vel, selvsagt er det ikke så enkelt som jeg fremstiller det, men det er en liten ettertanke at det som har med grunnplattformen å gjøre er lik for oss alle, og ethvert grunnlag er avgjørende hva enn det dreier seg om – slik også selve tilpasningen til samfunnet og livet. Kommer en skjevt ut blir det lett feil videre også: «*Er ikkje arbeidshugen med frå unge år, vært det vanskelig å få den ettersendt*», har en klok målmann en gang sagt. Det nytter ikke med «*Mind the gap*». Det fører kun til et annet meget brukt begrep, nemlig det som på godt norsk heter for: *complacency*. Det er farlig det! Advarselen «*Mind the gap*» kan brukes i mang en overført betydning.

Denne litt synonyme og filosoferende åpningen vil du kanskje forstå bedre når du har lest dette kapittelet, og vært med på en reise som bevitner det som mange mener er den absolutt minste målbare avstanden her i livet: nemlig avstanden mellom «*det å dømme*» og «*det å fordømme*». Her er spranget temmelig kort! For ikke å si: meget farlig!

Foto: Geir A. Granviken

Men la oss begynne med begynnelsen også denne gangen. Vi skal først til Dombås i Nord-Gudbrandsdalen, et lite knutepunkt i Dovre kommune. Bare navnet Dovre høres så trygt og solid ut, så forpliktende. Men slik er det ikke. Navnet har rett nok en historisk klang, som beskytter av grunnloven. Dovremetaforen er storslått. En del sterke gårdsnavn og kloke familier har dominert i Dovre og Nord-Gudbrandsdalen gjennom generasjoner. Men det har også ulmet i Dovre. Fjellfolket følte det samme som de som var med på riksforsamlingen på Eidsvoll. *Demokratiet* som begrep ble knapt nevnt på Eidsvoll og er vel ikke nevnt i Grunnloven! I tidens forestillinger var man tilbøyelig til å se på demokrati som en form for massens despoti, eller en ny form for enevelde, om man vil, bare med en annen "herre" enn kongen. Sporene fra den franske revolusjonens siste fase skremte. Dette skjønner ikke visse politiske partier. I Dovre fikk dette store konsekvenser hos de nye makthavere etter krigen som la spiren til institusjonalisering av samfunnet «fra vugge til grav». Bygda hadde vært preget av sterke bånd til NS. Nå overtok «vinnerne», hvorav mange stripe, og satte personer og familier i båser og kontrollerte dem gjennom offentlige tilsyn i takt med partiet. Folket mistet retten til å eie seg selv og sitt. De som styrte og stelte hadde ikke noe eierskap til institusjonen, slik ideelle organisasjoner har. Partiet tok ikke hensyn til annet enn alderen og tidsplanen. Passet du ikke inn der, var umoden eller litt etter - falt du utenfor og fikk ingen muligheter senere. Stempelet var satt. Slik også for vår hovedperson her i kapitlet. Han fikk ikke flere sjanser eller alternativer. Det var ingen som engang snakket om «Mind the gap». For det institusjonelle, trehodete trollet som overtok etter krigen, var det kun en rett vei. Jeg var selv et offer i bygdas systematiserte seleksjon, ikke alene, men i lag med flere. Og rett skal være rett, det var ikke skoleansvarlige i bygda sin skyld, systemet var pålagt fra Fylket. Heldigvis hadde jeg lærere som Pål Tallerås og Kåre Engelund som så mitt potensiale. Men da var det for sent. Det var en befrielse å komme vekk fra Dombås og Dovre kommune i 1968.

Ola Ødegaard ved Dombås skole, hvor både han og jeg gikk. Se (X) hvor liten Ola var i forhold til de andre elevene

Ola Ødegaard, eller Lisødegård som hans familienavn var de første 20 årene, ble født 11. mars 1942 som en av hele 13 unger. Tre av dem døde under fødselen. Ola var tvilling med Sigurd, d. 1989. Lille Ola var bokstavelig liten. Han var så svak at han ble døpt samme dag som han ble født, og lagt i kuvøse på Rikshospitalet. Ola kom ikke hjem før etter seks måneder. Faren satt på Vollan i Trondheim. Far til Ola, som eneste gutt i den ungeflokken, overtok farsgården Lisøygarden, men solgte den senere, og familien flyttet til Brunshågan, i bakkene straks nedenfor Dombås sentrum. Salget av gården startet på et vis elendigheten. Mor til Ola, som var fra Nes i Akershus, trivdes ikke i fjellbygda og ville helst være fin dame i byen. Hun brukte store deler av salgssummen på pelskåpe og andre fine ting. 12 personer i et lite trekkfullt hus under forfall. «Tre-fire unger lå i samme seng», forteller Ola. Ikke hadde de

mat, ikke klær og familien sank fort ned i armoda. Foreldrene, spesielt mora, tvang ungene ut på tiggerferder i bygda, som etter hvert utviklet seg til tjuveri. Livsgrunnlaget var elendig. Seks år gammel ble Ola sendt ut for å tigge. Nåde han om han kom tomhendt hjem. Da vanket det juling.

Manglende eller feil omsorg, kombinert med dårlige vilkår for læring gjorde skolen til et slit. Ola kom fort på etterskudd. Skolen, vergerådet og lensmannen visste om alt dette. Ungene i Brunshågå ble et begrep i bygda. Ingen tok grep tidnok. Først den 29. februar 1951 var øvrigheten i Dovre kommune samlet på Dovrefjell hotell for å diskutere ungene i Brunshågå. Dette var i en tid hvor fagfolk brukte ord som åndssvake, evneveike og andre verre merkelapper. Ola og to av brødrene ble tatt bort fra sine foreldre og sendt til et fosterhjem i Kviteseid i Telemark, som faktisk ikke var stort bedre enn hjemme. Her startet de første overgrepene.

Brunshågå på Dombås, - huset Ola vokste opp i merket med X

Etter ett år i Telemark klarte Ola og hans to brødre å få gjort vergerådet i Dovre oppmerksomme på forholdene, og de ble flyttet til Grimerud guttehem på gården Åsterud i Stange på Hedmarken. Her trivdes Ola meget bra, her var det stort potensiale for å få til positiv utvikling. Muligens kunne dominobrikkene her ha blitt stanset. Livet kunne virkelig ha fått en oppgang. Men vergerådet, som nå het barnevernet, i Dovre - rev de opp igjen, og attpåtil splittet brødrene. De to brødrene til Ola havnet i hjem på Lesja og klarte seg fint i livet, mens Ola ble sendt til Ekne offentlige skole for evneveike i Skogn, tidligere Falstad leir under krigen. Dit kom han 13. mai 1953 som ett av 86 barn. Her skulle han bli de neste sju årene. Helt alene. Foreldrene kom aldri på besøk. Et annet poeng er at Ola ble satt tilbake, begynte forfra igjen. Han ble altså ikke satt inn i det klassetrinnet alderen skulle tilsi. Likeså ble hans konfirmasjon utsatt.

Ola har kommet til Falstad

Ola Ødegaard, har med tanke på Falstad sin fortid, karakterisert stedet som en konsentrasjonsleir hvor seksuell misbruk og avstraffelser var dagligdags. Det er sterke scener og episoder Ola Ødegaard har beskrevet i sine bøker, og fortalt om i foredrag, på konferanser og i offentlige media. Dette hopper jeg over her, og setter fokus på det mennesket som kanskje har betydd mest for nettopp Ola, og som skaper den linken jeg må ha for å skrive min versjon, hvor mest alt jeg skriver må ha et forhold til noe eller noen i Værnesregionen. Og denne noen er Ingrid Værnesbranden fra Stjørdal.

Ingrid (se bildet med ring) var ikke bare ansatt, men ble på et vis som ei mor for Ola og noen av de andre guttene. Hun var som en engel for dem. «Tante» Ingrid var det eneste trygge punktet i Ola's tilværelse. Hun var født i Stjørdal den 13. mai 1919, som datter av den meget anerkjente lokalhistorikeren Ivar Nilssen Værnesbranden (1876-1955). Ivar vokste opp i en ungeflokk på ni, hvorav fem ikke ble særlig gamle. Tre av disse igjen døde i løpet av seks dager av difteri i 1891, henholdsvis 7, 10 og 12 år gamle.

***Familien Værnesbranden på 50-tallet
(Mor Marie døde i 1931 og yngste datter Asbjørg døde i 1938)
F. v: Bjarne, Ingrid, far Ivar, Sigrid Lovise og Magnus***

Flere unge liv kunne også ha blitt berøvet i familien Værnesbranden. En T.1C flymaskin havarerte nemlig da den traff taket på Ivar Nilssen Værnesbranden sitt hus den 17. juli 1922. Motoren forsvant ned igjennom taket, og slo hull på veggen, slik at den ble liggende på mørkeloftet, mens andre deler av flyet ble liggende på uthustaket og delvis nede på gårdsplassen. De to pilotene, løytnant Echoff og sersjant Kroksnes, overlevde. Flymaskinen, også kjent under betegnelsen F.F.5C, var registret som nr. 179. Etter havariet hos Værnesbranden ble flyet kassert den 5. oktober 1922. - På nevnte gårdsplass lekte to av ungene: Magnus og Ingrid, og inne i huset lå den fire måneders babyen Asbjørg og sov. Hun fikk dessverre ikke livet lengere til låns enn til 1938 da hun døde som 16-åring av tub.

På Falstad ble Ola Ødegaard og de andre tildelt sine «tanter», som hadde oppsyn med et visst antall elever. Blant disse «tantene» kunne det nok være litt av hvert. Vi må heller ikke glemme at det var jenteklasser ved Ekne offentlige skole for evneveike. Her synes det å være en viss underrapportering. Ingrid Værnesbranden var selve solstrålen, som skåret ut av Bjørnsens bondefortellinger. Kombinert med sitt solide anker i kristendommen, reddet hun mange elver på Falstad. Ola og et par andre på hans gruppe fikk komme på Ingrids hybel hvor hun fortalte og sang i lag med dem. Hun hadde alltid et godt ord, litt skryt og et stort «håp». I en og samme person hadde Ingrid alle slags «yrker & funksjoner». Noen mente hun dullet for mye med elevene. Men Ingrid var meget skeptisk til Falstad. Hun var selvsagt lojal, men Ola Ødegaard forteller meg at Ingrid en gang sa: *«Jeg er slett ikke enig i alt som skjer på Ekne, hele systemet skulle vært annerledes»*.

Julekvelden i 1953 mottar Ola sin første julegave her i livet, 11 år gammel. Den fikk han hos «tante» Ingrid inne på hennes hybel. Det var første gangen han rev papiret av en gave. Hendene skalv og tårene presset på. Julegaven var ei bok skrevet av Olav Hodne: «Kerap -

jungelfolkets høvding» og handlet om gudbrandsdølen og misjonæren Lars O. Skrefsrud som de kalte straffangen fra Fåberg. «*Gud kan hjelpe deg også*», sa Ingrid – «*du må bare ikke gi opp håpet, Ola*».

Så gjør vi et hopp frem til en sommerdag i 1958. Ingrid er nå blitt 39 år, og hjemme på besøk hos bror sin, Bjarne, som hadde overtatt Værnesbranden. Ingrid var som nevnt ansatt ved Ekne offentlige skole for evneveike på Falstad, hvor hun var meget godt likt av elevene. Nå hadde Ola Lisødegård kommet til Værnesbranden på et kort besøk. Ingrid var ikke i form, men hun tok ham likevel med ned til Stjørdalselva, pekte over til Langøra og fortalte om sin barndoms lykkelig tid. Så tar hun frem et bilde av flyet som hadde styrtet i hennes barndomshjem - og forteller historien. Ingrid forteller så hvor glad hun er i bøker. Ola husker selvsagt på den boka han fikk i julegave av «tante» Ingrid, skrevet av Olav Hodne.

Denne Olav Hodne (1921-2009) og Santalmisjonen fikk stor betydning for Ingrid. Hun snakket mye om dette til guttene på Falstad. Men så begynte helsa å svikte. Hun dør knapt ett år etter besøket på Værnesbranden, nettopp fylt 40 år. Men så var det dette med spor som krysses her i livet. Lite ante Ingrid og Ola under treffet på Værnesbranden, og da de snakket om nettopp Olav Hodne, at en link til Olav skulle senere i livet dukke opp for allmenheten. Olav er nemlig far til Kari Hilde Hodne French og dermed bestefar til Joshua French, født 7. april 1982 i Re i Vestfold. Joshua vokste også opp i Pakistan og England. Han er norsk/britisk statsborger, tidligere soldat og kontraktør som etter mye om og men, ble dømt til døden i Kongo den 10. juni 2010, etter å ha blitt arrestert i lag med Tjostolv Moland i 2009. Sistnevnte sies å ha tatt sitt eget liv i fengselet, mens Joshua French sonet åtte år i kongolesisk fengsel før han ble løslatt i 2017.

Ola Ødegaard på besøk på Værnesbranden i 1958. Ola lengst til venstre i bildet. Foran lengst til venstre: Ivar Værnesbranden, f. 1952 - og foran lengst til høyre: Ingrid

Inne hos Ingrid på Falstad fikk Ola sitte og se i et blad hun abonnerte på: Kristen ungdom. Der sto det at redaksjonen søkte julehefteselgere. Ola tok kontakt, og plutselig hadde han fått sin første jobb. Hver jul på Falstad solgte han «Kristen ungdom», og kombinert med hans gode forhold til handelsmannen på Ekne, våknet spiren til å bli handelsmann.

Brått og uventet døde engelen fra Stjørdal. Ingrid Antonie Værnesbranden ble som nevnt kun 40 år. «*Det varmeste og flotteste menneske jeg har møtt*», sier Ola. «*Hun var den første godheten i mitt liv*». Da Ingrid døde, flyktet Ola til skogs, bak berget i Falstadskogen. Her satte han seg i lyngen og gråt så han hikstet. Han var mer alene i verden enn noen gang. Mens han gispet etter luft mintes han hva Ingrid hadde sagt til ham så mange ganger på rommet når de pratet sammen: «*Du må aldri la deg knekke, Ola - aldri*». Han reiste seg opp, tok kraft og skrek for full hals: «*Neiggu om jeg skal la meg knekke*». Det ljomet i berget, ekkoene kom som mauserskudd. Han var tross alt i Falstadskogen. Så tok han fatt på tilbakeveien til rommet sitt, fast bestemt på at her måtte han komme seg vekk fra før det ble for sent. Det ble så symbolsk da han passerte noen av gravene. Men han følte seg likevel trygg, for nå hadde han med seg Ingrid inn i det voksne livet - hun ville beskytte ham, være hans skytsengel.

I juni 1960 var Ola Ødegaard ferdig med Falstad, 18 år gammel. Han var ikke myndig, men fortsatt underlagt barnevernet i Dovre kommune. Ola hadde hele tiden uttrykt et ønske om å bli handelsmann, men barnenemnda sendte ham som grisepasser til Reidar Strand på Oppdal. Dette var så langt fra det han hadde i tankene og ba pent om å få noe annet. Etter fire måneder

der kom han til et gartneri på Lø ved Steinkjer. Dette var første gangen i livet at han følte han var på rett sted. Men nå oppsto en annen frykt hos ham. Ikke frykten for å få juling, bli mobbet eller misbruk, men frykten for å bli avslørt som det samfunnet hadde omtalt ham som: *evneveik*. Noen hadde også omtalt han som *åndssvak* også, skjønt han ikke helt forsto forskjellen. Han hadde blitt testet av ei lærerinne på Falstad gjennom en såkalt intelligenstag, men skjønte ikke helt hva det betød, og som ettertiden nok betvilte. Men her sto han på kanten av arbeidslivet og hadde ikke engang vitnemål fra folkeskolen. For første, men ikke siste gangen, måtte han ty til følgende løgn da noen spurte om hans vitnemål: *«Eksamenspapirene ligger på et avskrivningsbyrå»*. Ola Ødegaard gikk ut i arbeidslivet uten knapt å kunne dokumentere hvem han var. Men både Olga Utheim og hennes arbeidsformann på gartneriet så noe i Ola, og tilbød ham å stå på torget på Steinkjer på lørdager. Ola vokste mange meter. Nå var han blitt handelsmann.

Så ble han innkalt til sesjon, men Forsvaret ville ikke ha ham – en person som ikke hadde et eneste vitnemål. Barnevernet i Dovre måtte på nytt legge hodene sine i bløt. Kanskje Ola's «lykkelig tid» på gartneriet kunne peile ham inn på en landbruksskole? Ola visste selvsagt at det var bortkastet tid, han kunne ikke bli antatt der uten vitnemål. Overraskelsen var derfor stor da det kom brev til ham om at han var kommet inn på hagebrukslinjen ved Lena landbruksskole på Toten. I ettertid fant Ola ut at barnevernet i Dovre hadde løyet i søknaden ved å oppføre som bakgrunn at han hadde skoler + foreldrene var døde. Ingenting av det stemte. Ola hadde ikke noen papirer, men var litt eldre enn de andre, selv om det kanskje ikke vistes fysisk. Grunnet sin tøffe bakgrunn hadde han en annen erfaring som ga ham et visst preg, et snev av annen «livserfaring». Dette gjorde at de valgt ham inn i elevlaget på Lena. Men Ola kunne ikke flykte fra sin fortid. Han gikk hver dag med frykt for å bli innhentet og avslørt. En utrolig påkjenning som knapt noen kan bære. Så kom det to episoder som gjorde at han bare måtte vekk derfra. På Falstad hadde en skolekamerat blitt drept gjennom en naturulykke bak Falstadskogen. Med tanke på åstedet gjorde det sterkt inntrykk naturligvis.

Nå, på Lena, var det naturligvis litt mobbing, og en straffemetode blant det eldre kullet overfor de yngre, gjorde at en medelev ble puffet utfor en trapp og døde. Falstad på nytt. Og midt i dette gikk Ola og visste at han snart ville bli avslørt. Husk det var medelever med både realskole og gymnas, og etter hvert som de akademiske fagene presset på, blant annet fysikk og kjemi, kunne ikke Ola svare på noe som helst. De begynte å lure på hans bakgrunn. Og da en lærer kalte ham på spøk for «evneveik», sprakk det for Ola, som begynte å gråte foran tavla og plumpet ut med hele sin historie og bakgrunn. Både læreren og rektor ble sjokkerte, og ville hjelpe ham. Men Ola klarte ikke å være der mer, og dro derfra omtrent på dagen - fortsatt uten et vitnemål i sekken. I 1962 søkte Ola Ødegaard fylkesmannen i Oppland om å få skifte etternavn fra Lisødegård til Ødegaard.

Ola Ødegaard i kjent positur

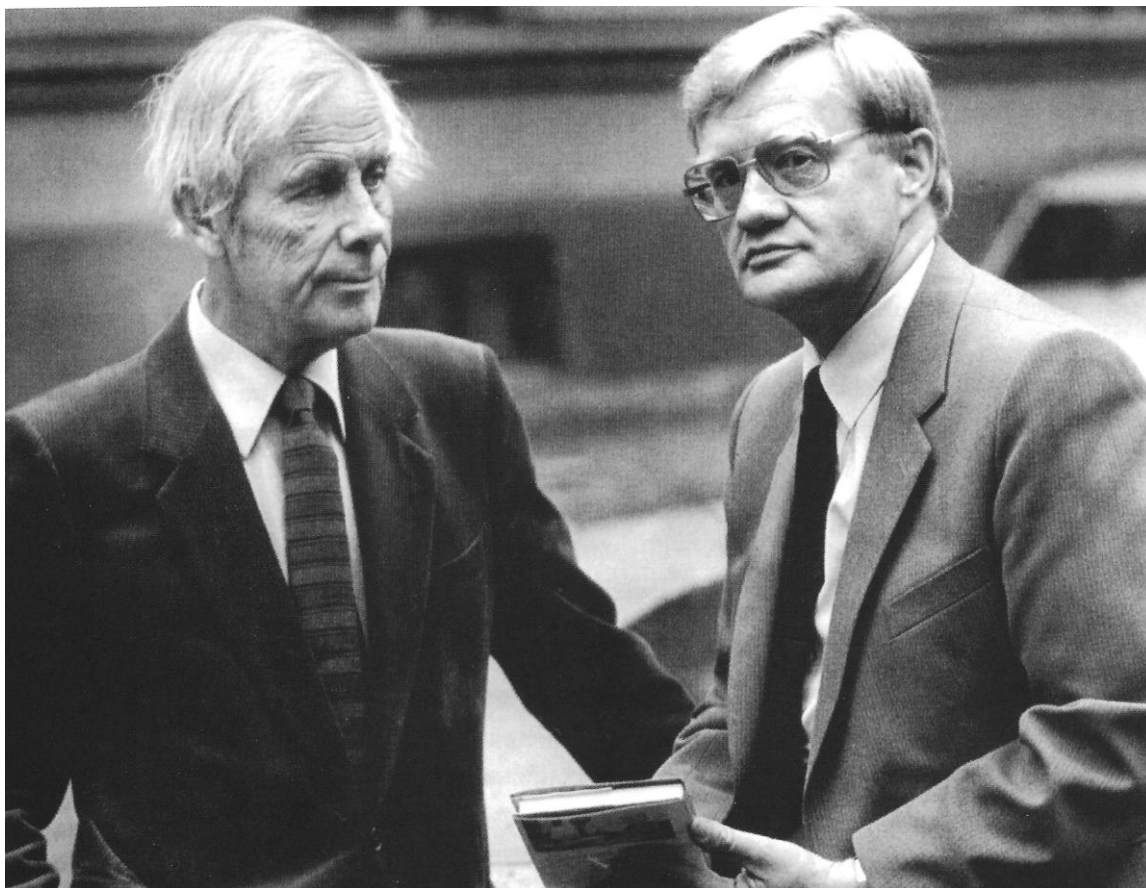
Ola Ødegaard fikk seg jobb som volotør i en jernvarehandel på Torshov i Oslo, hvor han ble to år. Det var i den tiden han etter anbefaling fra butikkeieren tok et brevkurs i skrivning og

regning, og fikk sin første karakter her i livet, 20 år gammel. Det var altså hans aller første vitnemål. Et lite brevkurs!

I disse dager var han engstelig for å møte medelever fra Falstad, som kunne avsløre hans fortid. Mange fra Falstad havnet i Oslo som uteliggere og prostituerte, både gutter og jenter. Det er et ettermæle som vel ikke akkurat gir den offentlige institusjonelle spesialskole ståkarakter.

Etter jobben i jernvareforretningen fikk han jobb som lagerekspeditor i et maskinfirma. Det var da han så en annonse for partiet Venstre, hvor han la merke til slagordet «Sett menneske i sentrum». Plutselig var han medlem, og fikk jobb som sekretær i Unge Venstre. Ola Ødegaard hadde virkelig kommet seg. Han hadde blitt både modnere og modigere. En dag ble han så skuffet, for ikke å si forbannet, da Jens Bjørnebo og Aksel Sandemose, d. 1965, forsto seg ihjel overfor en mann som voldtok og drepte en ung jente i Nord-Trøndelag, og snakket om formildende omstendigheter gjennom at mannen hadde hatt en vanskelig barndom. Ola gikk direkte ned i billedbladet Aktuell's redaksjon på Youngstorget, til Aksel Sandemose og fortalte hva han mente om saken. Der ble han meget nedverdiget. Men det var godt å få det ut. Han følte han hadde hevet seg betraktelig, og da han etterpå gikk oppover bakkene mot Venstres hus sa han til seg selv: *«Jeg lar meg ikke knekke av en hoven åndsperson»*.

Nå begynte en tid med «leserinnlegg», som ga øvelse og erfaring. Men ikke uten motstand. Hans ortografi og skrivemåte gjorde mange i partiet skeptiske. Menneske var ikke lenger i sentrum, Ola følte seg sensurert, og meldte seg ut av Venstre. Men hans store produksjon av artikler ble lagt merke til, og flere mindre aviser ville gjerne ha ham til å levere stoff. Alt dette førte frem til at han i januar 1966 begynte som journalist hos redaktør Aksel Meland i avisen «Arbeidets rett» på Røros. Fortsatt var hans vitnemål og eksamenspapirer på et avskrivningsbyrå. På Røros møtte han Johan Falkberget, som fikk stor betydning for hans neste veivalg. Men det var nok et annet møte på Røros som totalt forandret Ola og ble et vendepunkt i hans liv. Han møtte Arne Skouen (1913-2003) som så paralleller mellom Olas liv og erfaringer og hans egen kampsak: de handikappede.

Ola Ødegaard møter Arne Skouen i 1967. Det ble et vendepunkt i Ola's liv

Arne Skouen ville ha med Ola Ødegaard som sannhetsvitne under et møte på Dovrehallen, studentersamfunnet i Oslo. Det fant sted 4. februar 1967. Dette var selve ilddåpen for Ola. Både Arne Skouen og Ola Ødegaard brukte ord som konsentrasjonsleir og det å være hvit neger i Norge. I salen satt helsedirektør Karl Evang (AP), byråsjef Trygve Bore og andre topper og vred seg på stolene. Karl Evang, d. 1981, forsøkte vel å nøytralisere Ola, og spilte på at en evneveik ikke kunne noe om omsorg. Men studentene var begeistret. Ola skjønte at til og med han kunne ha et budskap. Saken havnet også i *Åpen post* med stjørdalingen Kjell Arnljot Wig. Jeg undres på hva som hadde hendt i dag dersom noen hadde brukt begrepet «hvit neger»?

Etter en tid på Røros sluttet Ola og begynte som instruktør i det norske totalavholdsselskapet (DNT) med Nord-Norge som arbeidsfelt. For n'te gangen ble det stilt spørsmål om de var tjent med å ha «en evneveik» i sine rekker. Ola hadde nå fått bra erfaring som kåsør og foredragsholder, og hadde kommet seg over at noen flirte til hans måte både å skrive på og ordlegge seg på, f. eks bruk av feil fremmedord. Ola Ødegaard beviste stadig at han ikke var evneveik. Det var den institusjonelle siden av samfunnet som hindret slike som ham å få utvikle seg. Han og hans likesinnede skulle aldri vært på Falstad, og han eksemplifiserte manglene, feil og overgrepene. Under et foredrag i Kristiansand i oktober 1968 fortalte Ola om homoseksualitet mellom elever og mellom elever og voksne tilsatte ved Ekne offentlige skole for evneveike. Disse overgrepene gjentar han i et brev til Sivilombudsmannen. Både enkeltpersoner på Ekne og de offentlige myndigheter satte inn maktapparatet og fikk Ola Ødegaard både tiltalt og dømt for brudd på straffelovens paragraf 247 (ærekrenkelse). Saken kom opp i mars 1969 i Gauldal herredsrett. Ola ble dømt til kr 600 i bot + 400 i saksomkostninger for offentlig å ha fortalt om forholdene på Falstad. Forsvarer Olav Hestenes mente at makta i Norge hadde klart det kunststykke å få dømt en tidligere elev som de selv hadde karakterisert som evneveik. Ganske utrolig. Kanskje var Ola Ødegaard landets første virkelige «varsler»?

24. mars 1969 dro Ola på nytt nordover. Denne gangen til avisa Fremover (AP) i Narvik, med kontor på Setermoen - for å dekke Barduområdet. Her ble han i åtte år. Han kom godt overens med folket i indre Troms, men ikke med Gro Harlem Brundtland. Ola ertet på seg henne under en debatt i Tromsø om abort. For øvrig ikke særlig vanskelig med hennes korte lunte, men Gro Harlem Brundtland ble den eneste statsminister han og hans senere stiftelse ikke fikk noe forhold til. Men hans debatt med Brundtland kostet ham kanskje jobben. Ingen sier AP imot. Ola Ødegaard ble formanet om at han var tilsatt i en AP-avis og måtte forholde seg til det. På nytt følte han sensuren. Han ble presset ut.

Ola Ødegaard kom igjen sørover, og ble 1. juli 1977 ansatt på Dokka-kontoret til Samhold/Velgeren, hvor han ble i 16 år. Vitnemålene og eksamenspapirer på avskrivningsbyrå begynte vel å støve ned. Det nye i Ola's liv, var at han selv hadde befridd seg fra redselen om å bli avslørt.

Nå var han helt åpen om sin oppvekst og fortid. Dette ble hans styrke. Og opp i alt dette ble han en kristen. Men det virkelige avgjørende var at han møtte Anne Marie Svegården fra Øyer i Gudbrandsdalen. De giftet seg 12. august 1978. Hun ble ikke bare hans livsledsager, men mentor. Ola skjønnte nå at han ikke var homofil. Overgrepene fra Falstad ble forsterket.

Etter hvert som Ola Ødegaard ble kjent, og hans familie og oppvekst på Dombås eksponert, kom det til opprør også internt mellom Lisødegård-ungene, og Ola's forhold til foreldrene. I 1979 mottok Ola et rekommandert brev fra sin far hvor det sto: «*I min begravelse skal det ikke være noen krans eller blomster fra deg, Ola*».

Ola jobbet også i 20 år for Nasjonalforeningen for folkehelsen, hvor han satt i styret sammen med Kjell Thue i NRK og stortingsrepresentant Hallgrim Berg fra Ål i Hallingdal. «*Det var meget givende*», forteller Ola. I 1993 tok Ola Ødegaard initiativet til å få til en «taperkongress». Da den ble avholdt ble hele kongressen latterliggjort av en storkjent spaltist i VG. Men nå var toget virkelig kommet inn på sporet, perrongen var fylt med de gode krefter – endelig følte mange at avstanden til trinnene var tettet igjen. *Mind the gap* var ikke lenger nødvendig, ingen skulle lenger falle mellom eller ned. Erttiden har vist at tapere ble vinnere. Stiftelsen *Rettferd for taperne* ble dannet høsten 1993, med Ola Ødegaard som leder og drivkraft i 22 år. Foreningen kom på statsbudsjettet i 2006 med to millioner kroner. Foreningen har klart å få til oppreisning til 2 559 «tapere», som har fått utbetalt 372 millioner. Brått og vel uventet trakk Ødegaard seg fra foreningen i 2015. Slik er det med vinnere, de går mett eller lar seg ikke kue, og velger seg selv bort. Ola Ødegaard har fått flere utmerkelser for arbeidet for «tapere» i Norge, blant annet John Ingolf Alvheims ærespris i 2007 og Velferdsprisen i 2012. Men størst er nok kongens fortjenstmedalje i gull som Ola Ødegaard mottok i 2005. Etter Ola Ødegaard finnes det også en egen «Ola Ødegards pris». Det må være stort og godt for ham.

Her mottar Ola Ødegaard «John Ingolf Alvheims ærespris» i 2007

I 2005 stilte Ola Ødegaard seg til hugg på et åpent folkemøte på Levanger - om forholdene på Ekne offentlige skole for evneveike. Her deltok stortingsmann Åge Hovengen fra Vestre Slidre og tidligere Ekneelev Finn Melby fra Vågå. De talte på vegne av Ola Ødegaard. Åge Hovengen gjentok her at alle spesialskoler skulle legges ned, og at de skulle fjerne ordet «evneveike barn». Uansett, det ble et rabalder på møte om Ekne. Ola Ødegaard har i sine bøker trukket frem og navngitt også de positive menneskene han møtte på Ekne. Men det som skapte bråk var snakket om «overgrep». Det er verd å merke seg at Ola Ødegaard selv har stilt spørsmål om sin legning, hvorvidt forholdene og overgrepene dyrket frem homofili og at tilsvarende institusjonelle samlingssteder for evneveike, handikappede og andre svake grupper kunne virke tiltrekkende på potensielle overgripere. Et forhold som ikke er berørt hva gjelder Falstad, er det faktum at det også var jenteklasser der. Var det overgrep mot dem?

Tegningen av Amund Hagen forteller mer enn ord.....

Først på 70-tallet søkte Ola Ødegaard om økonomisk kompensasjon, men Finansdepartementet anbefalte ikke søknaden den 24. april 1972. Men Billighetserstatningsutvalget, med politiker Erling Norvik i spissen, var ikke enig med departementet, og etter en hard kamp fikk Ola Ødegaard kr 250 000 i oppreisningsvederlag fra staten. I 1974 bevilget Stortinget kr 50 000 i billighetserstatning. I 1974 ga Dovre

kommune ham kr 15 000 til nedbetaling av gjeld. På et møte på Dombås i 2002 samlet folk inn 21 000, men under formell behandling ble spørsmålet om erstatning avvist i kommunestyret mot fire stemmer. Så sent som den 27. september 2014 vedtok Dovre kommune å avslå Ødegaards søknad på 725 000 kroner i rettferdsvederlag. Ola Ødegaard er bitter på Dovre kommune. «*De stjal min barndom*», sier han. Ola Ødegaard vil nok aldri få

Kongens fortjenstmedalje i gull

noe fra Dovre kommune i og med at tiden etter krigen var en annen med overkjøring av folket, hvor løsningene var det institusjonelle. Makta laget seg et system hvis hensikt var å ha kontroll, stue vekk problemene og fraskriv seg navngitt ansvar. Kanselliet tok alle avgjørelser, skjulte seg i det offentlige og folket hadde ingen å henge bjella på. Ola Ødegaard skjønte etter hvert at AP ikke var hans parti. I 2012 meldte han seg ut av Arbeiderpartiet etter kritikk mot et leserinnlegg i Oppland Arbeiderblad der han skrev at romfolket bør jages ut av Norge. Sensuren var ikke mindre i AP enn i Venstre. Det er forunderlig at politikere og de som styrer med barnevern og støttefunksjoner ikke har skjønnet hvorfor vi har en Grunnlov. Det er jo ikke for å beskytte «felleskapet», et ord det har gått inflasjon i. På Eidsvoll mente de at «*Grunnloven skulle garantere de individuelle rettighetene som statsmakten ikke kunne anfekte*». Det til ettertanke.

Trolig de to mest betydningsfulle personer i Ola's liv. Ingrid Værnesbranden fra Stjørdal og kona Anne Marie Svegården fra Øyer

I 2017 ga Ola Ødegaard ut en bok, hvor han gjentar litt fra sin bok i 1993, og hvor siste halvdel består av et stort antall bilder, mest som ei billedbok. Når jeg første gangen leste i boka, hadde jeg en følelse av å bla i en skrytebok fra Ola om sitt kontaktnett og de kjendiser

han hadde omgåttes. Jeg la boka til sides, men tok den fram noen dager senere, og da ser jeg det geniale: her var de alle, det var om å gjøre å sole seg i skinnet av «taperne», nå var Ola Ødegaard god nok! Ola ga de et kraftig solstikk: «*Mind the gap*».